

تفسیر ده دقیقه ای قرآن کریم ؛ بر ساحل نور

استاد سید جواد بهشتی

موضوع: نزاع های ناشی از انحصار طلبی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدا را شاکریم که اجازه فرمود ما سر سفره او بنشینیم.
پیغمبر فرمودند: «قرآن سفره خانه خداست، هر آیه گنجی است، از کنار گنج ها بی استفاده گذر نکنید».

صفحه ۱۸

سوره مبارکه بقره

آیات ۱۱۹-۱۱۳

جمعی از دانشمندان مسیحی برای مذاکره با پیامبر اسلام آمده بودند، وقتی خبر به یهودیان رسید، تعدادی از آن ها هم آمدند. این دفعه علاوه بر مذاکرات بین پیامبر و مسیحی ها، یهودی ها و مسیحی ها هم به جان یکدیگر افتادند.

این آیه درباره آن ماجرا است:

آیه ۱۱۳: «وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ» كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

«وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ» یهودیان گفتند: دین و آیین مسیحیان پایه و اساس ندارد، مسیحی ها در جواب آن ها گفتند، «وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ» مسیحی ها گفتند: یهود هم اصلاً ریشه و اساسی ندارد.

این آیه به مسلمان ها دل داری می دهد که فکر نکنید تنها شما دشمن دارید، خود دشمنان شما هم با یکدیگر اختلاف دارند.

«وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ» این ها همه اهل کتاب بودند، چطور می شود چنین اختلافاتی با هم داشته باشند؟! در حالی که تلاوت می کردند کتاب را.

یک مشکل دیگر:

«كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ»، علاوه بر یهودی ها و مسیحی ها، مشرکین هم که چیزی نمی دانستند و سواد نداشتند، حرف های مشابهی می زدند و می گفتند: مسیحیت و یهودیت ریشه ندارند؛ در حالی که اسلام عزیز می فرماید: همه انبیاء برای هدایت بشر آمده اند.
«لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ» پروردگارا! ما همه پیامبران را قبول داریم.

«فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ» و در روز قیامت پروردگار اختلافات را خودش داوری خواهد کرد، اختلافاتی که غالباً ریشه سیاسی و اخلاقی دارد، خداوند این ها را داوری خواهد کرد.

پیامبر عزیز اسلام در مسجد الحرام مکه نماز می خواندند، پیغمبر را از آنجا بیرون کردند و بعد از آن، ایشان نماز جماعت را در خانه کسی یا در یک زمینی در حاشیه مکه بر پا می کردند، ایشان را اذیت می کردند. اولین خون ریخته شده در اسلام، برای برپایی نماز جماعت بود. آیه می فرماید:

آیه ۱۱۴: «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ»

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ» کیست ستمکارتر از آنکه مساجد خدا را از این که ذکر خدا در آنجا برگزار شود، ممانعت می کند؟ مسجد کاربری و کارکردهای مختلف دارد اما اولین و مهم ترین آن ها عبادت، ذکر، دعا، مناجات و راز و نیاز با خداوند است. اگر برنامه ریزی در مسجد مانع این هدف بشود، آن کسی که این برنامه را طراحی و اجرا می کند، ظالم است.

«وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا» تلاش می کند برای تخریب مسجد؛ تخریب مسجد این نیست که دیوارها را با کلنگ خراب کنیم، اگر ما نمازگزاران را ناامید و بی انگیزه کنیم، مسجد را تخریب کرده ایم.

«أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ» مشرکان نباید اصلاً اجازه داشته باشند به مسجد الحرام وارد بشوند مگر ترسان، مسجد جای مؤمنان است. در سوره توبه خواهیم خواند: کسانی که به الله و جهان آخرت ایمان دارند، باید متولی مسجد باشند.

«لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ» این متولیان که به جای تعمیر مسجد، آن را تخریب می کنند و مانع یاد خدا می شوند، یک رسوایی و خواری در دنیا برای آن ها است؛ «وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ» و در آخرت هم عذابی بزرگ در انتظارشان است.

قبله عوض شده بود، یهودی ها مسلمان ها را اذیت می کردند که چرا قبله عوض شده است؟ بیت المقدس درست بود یا کعبه درست است؟ اصلاً چرا شما تغییر قبله دادید؟ آیه نازل شد:

آیه ۱۱۵: «وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولَّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»

«وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ» مشرق و مغرب از آن خداست؛ ما وقتی به سمت قبله نماز می خوانیم معنای آن این نیست که خداوند این طرف است، قبله برای وحدت و انسجام است، اگر بگوییم خداوند این طرف است که معنایش این است که خداوند ماده و جسم است، نه...! مشرق ها و مغرب ها از آن خداست... «فَأَيْنَمَا تُولَّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ» به هر سو رو کنید خداوند آنجا وجود دارد، معنای قبله این نیست که خداوند این طرف است، «إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ» خداوند گشایش دهنده داناست.

یک فکر انحرافی دیگر؛

آیه ۱۱۶ : «وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَانِتُونَ»
 «وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا» و گفتند خداوند فرزندی انتخاب کرده؛ آیات آن را خواهیم خواند، یهودی ها گفتند عَزِيز پسر خداست، مسیحی ها گفتند مسیح پسر خداست، مشرکین هم می گفتند فرشتگان فرزندان خدا هستند.

«سُبْحَانَهُ» خداوند پاک و منزّه است از فرزند داشتن، «بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» همه کائنات و جهان هستی برای خداوند است، او به فرزند احتیاج ندارد. «كُلُّ لَهُ قَانِتُونَ» همه موجودات در پیشگاه خداوند خاضع، قانت و فروتن هستند.

آیه ۱۱۷ : «بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ»
 «بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» بدیع یعنی خالق، تفاوتش با خالق این است که خالق ممکن است کپی برداری هم بکند، اما بدیع یعنی نوآوری دارد، خلقی که اولین بار است. آفریننده آسمان ها و زمین خداست. زمین و آسمان را آفریده، از این به بعد هم بخواهد چیزی را بیافریند «وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا» و وقتی که بخواهد چیزی را، «فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ» فقط همین، می گوید باش، «فَيَكُونُ» موجود می شود.

یک مشکل انحرافی دیگر:

آیه ۱۱۸ : «وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ»
 «وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» بی سوادها می گویند، «لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ» چرا خداوند خودش با ما حرف نمی زند یا چرا یک آیه ای به خود ما نازل نمی کند؟
 «كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ» در امت های قبل هم آدم های بهانه جو بودند که این حرف ها را می زدند، «مِثْلَ قَوْلِهِمْ» مثل همین حرف هایی که الان بعضی ها می زنند، «تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ» مشابه هم است افکار و احساساتشان، و انحرافات مشابه دارند.
 «قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ» ما آیات خودمان را به پیغمبر دادیم، نمی شد که همه پیغمبر باشند، بهترین شما را «إِصْطَفَى» نخبه های شما را به عنوان پیامبر برگزیدیم، آیاتمان را به آن ها سپردیم.
 «لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ» برای کسانی که اهل یقین و باور هستند، نه افراد لجوج...

و پایان بخش صفحه، این آیه زیباست:

آیه ۱۱۹ : «إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ»
 «إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ» ما هدف دار تو را فرستادیم ای پیامبر اسلام، «بَشِيرًا» بشارت دهنده، «وَنَذِيرًا» هشدار دهنده، «وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ» تو نباید پاسخگوی جهنمی ها باشی، مسئولیت آن به عهده خودشان است، وظیفه تو بشارت و هشدار است.

خدانگهدار شما...

